

UNIVERSITETSSYKEHUSET NORD-NORGE HF
Siren Hoven
Postboks 100
9038 TROMSØ

Deres ref.:
Vår ref.: 17/9107-5
Saksbehandler: Vårin Hellevik
Dato: 18.12.2017

Fortolkning av psykisk helsevernloven § 4-4 første ledd – om unntaket fra vilkår om manglende samtykkekompetanse ved fare

Helsedirektoratet viser til din henvendelse om ovenfornevnte.

Psykisk helsevernloven § 4-4 gir vilkår for vedtak om undersøkelse og behandling uten pasientens eget samtykke (tvangsbehandling). Det er en forutsetning at pasienten er underlagt tvungent psykisk helsevern. Etter lovendringen som trådte i kraft 1. september 2017 presiseres det i første ledd at det er et vilkår for tvangsbehandling at pasienten mangler samtykkekompetanse. Deretter oppstilles et unntak: «*Vilkår om manglende samtykkekompetanse gjelder ikke ved nærliggende og alvorlig fare for eget liv eller andres liv eller helse*».

Du spør om vurderingstemaet ved farevurderingen i dette unntaket knytter seg til situasjonen

1. uten tvangsbehandling, eller
2. uten tvungent psykisk helsevern

Dette fremkommer ikke klart av ordlyden i § 4-4 første ledd. I lovens forarbeider, NOU 2011:9 s. 199, diskuteres nettopp spørsmålet om hvorvidt tvangsbehandling skal tillates overfor pasienter underlagt tvungent vern på grunnlag av fare for andre dersom pasienten har samtykkekompetanse: «*Utvalget mener at samfunnshensyn tilsier at det også må være anledning til å behandle den psykiske lidelsen som fører til at pasienten medfører en fare for andre, uavhengig av spørsmålet om beslutningskompetanse. Det er mulig å hevde at hensynet til samfunnet er godt nok ivare tatt gjennom tvungent vern i slike tilfeller. Men helt å avskjære muligheten for tvangsbehandling ovenfor kompetente pasienter som oppfyller vilkåret om fare for andre, vil kunne nødvendiggjøre mer langvarige og strengere regimer for frihetsberøvelse, noe som også vil være klart etisk og menneskerettslig problematisk*».

Utvalget anbefaler da en hjemmel for tvangsbehandling av denne pasientgruppen, av hensyn til samfunnsvernet og hensynet til frihetsberøvelsens lengde og karakter. Utvalgets uttalelser her er taler for fortolkningsalternativ 2 ovenfor: Det bør være adgang til å tvangsbehandle, selv om tvungent vern i seg selv kan sies å ivareta samfunnsvernet.

Helsedirektoratet

Avdeling psykisk helsevern og rus

Vårin Hellevik, tlf.:

Postboks 7000 St. Olavs plass, 0130 Oslo • Besøksadresse: Universitetsgata 2, Oslo • Tlf.: 810 20 050

Faks: 24 16 30 01 • Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

Direktoratet støtter dette synet, og mener det riktige vurderingstemaet for farevurderinger etter § 4-4 første ledd er alt. 2 ovenfor, situasjonen uten tvungent vern. Nevnte vurdering av lovutvalget knytter seg kun til risiko for *andres* liv og helse, men etter direktoratets syn er argumentet om å forhindre unødig «lange og strenge regimer» like aktuelt ved fare for *eget* liv.

Som lovutvalget påpeker, kan et institusjonsopphold/tvungent vern i seg selv forebygge risiko. For eksempel ved et opphold på en sikkerhetsavdeling, eller ved kontinuerlig observasjon ved selvmordsrisiko. Selv om dette ikke skal være avgjørende i nevnte farevurdering, vil det likevel være et moment i vurderingene av om tvangsbehandlingen fremstår strengt nødvendig og forholdsmessig.

Direktoratet ser at regelverket er noe uklart her, og vil informere departementet om dette med kopi av dette brevet.

Vennlig hilsen

Stine Margrethe Jacobsen e.f.
seniorrådgiver

Vårin Hellevik
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk